

5. DVADSAŤŠTYRI STARCOV

(Zjavenie Jána 4,4-4,11)

(2.videnie. Sedmopečatná kniha. Oslava Boha Stvoriteľa)

*

Okolo trónu bolo dvadsaťštyri trónov a trónoch dvadsaťštyri starších oblečených do bieleho rúcha (kňazská funkcia) **a so zlatými korunami na hlavách** (kráľovská funkcia)... **Kedykoľvek vzdávali štyri bytosti slávu, česť a vd'aku Sediacemu na tróne** (Bohu Stvoriteľovi), **Žijúcemu na veky vekov** (gr. *Palaios ton hemeron*; odkaz na Daniela 7,13; 7,22; podobne Zjavenie 10,6: Anjel s otvorenou knihou/*Silný anjel*), **padali starší pred Sediacim na tróne, klaňali sa Žijúcemu na veky vekov, hádzali svoje koruny** (vence) **pred trón** (prejav úplnej závislosti a podriadenosti) **a volali: Hoden si, Pane a Bože náš, prijať slávu, česť a vládu** (odkaz na formuláciu cisárskeho ceremonálu), **lebo Ty si stvoril všetky veci, Tvojou vôľou boli stvorené** (zrejme liturgická modlitba cirkvi z *apoštolských čias).

Jánovský titul **Žijúci na veky vekov**, zodpovedá vo výtvarnom umení obrazovému typu Starec dní (v archaickej češtine: Starého dnů). Ide o zobrazenie Boha Otca a v duchu trojičnej teológie aj o zobrazenie Krista. Výtvarný námet rovnako ako vlastný titul vychádzajú z textu Daniela (7,13; 7,22): „V oblakoch prichádzal ktosi ako Syn človeka; prišiel k Starcovi dní, priviedli ho pred neho. A jemu bola odovzdaná všetka vláda a kráľovstvo.“ Je zobrazovaný ako starec sediaci na tróne, obklopený serafmi (porovnaj ruský variant Spas v silach v obrazovom type *Kristus vševládca/Pantokrator*; pozri Christologický cyklus I.).

Vo výtvarnom umení motív dvadsaťštyri starcov obsahovo zapadá do Jánovho videnia Božieho trónu a nebeskej suity. Zobrazuje tróniaceho Krista v mandorle so symbolmi štyroch evanjelistov (typ *Kristus v majestáte*; pozri Christologický cyklus I.) a postavami starcov. V románskom umení sa často prezentuje typ Maiestas Domini/Kristus v sláve, v mandorle a bez tetramorfu, symbolu evanjelistov, so zvitkom v ruke, prípadne Božou rukou nad hlavou, obklopený zástupom svätcov (freska z kostola v Berzé-la-Ville, 12.st.). Na rozdiel od *Videnia siedmich svietnikov* Kristus nemá v ústach meč. Ak nedrží zvitok, ale Knihu so siedmimi pečatami, býva na nej zobrazený apokalyptický baránok so siedmimi rožkami (niekedy Baránok sedí vedľa Boha na tróne a tak podčiarkuje myšlienku, že ide o Boha Otca - Živého na veky vekov a Krista-baránka. Mandorlu obklopujú starci s korunami na hlavách a v rukách držia nádobami s kadidlom alebo hudobné nástroje (harfa alebo citera, tradičné nástroje velebenia Boha), alebo kľačia v proskynéze (Dürer). Spoločenstvo starcov objavuje aj v námetoch *Klaňanie apokalyptickému baránkovi* alebo v scéne *Posledného súdu*.

*

Označenie **starec**, **starší**, nesúviselo s vekom muža, ale s jeho postavením. V helenistickom období predstavovalo spoločenstvo starších poradný zbor, radu najvyšších správcov a sudcov.

Starý zákon poznal dvadsaťštyri tried kňazov a levitov: speváci a hudobníci určení na velebenie Boha boli rozdelení losovaním do dvadsiatich štyroch tried po dvanástich

mužoch (1Paralipomena 24,5nn; 25,1nn). Niektorí bádatelia dávajú postavy starších do súvislosti so starými predstavami o nebi zriadenom podobne ako pozemské kráľovské dvory, kde sa okolo panovníka vždy pohybovala suita dvoranov (hádzanie vencov bol starý orientálny zvyk ako vzdať poctu panovníkovi).

V 1Kráľov (22,19-22), Jóbovi (1,6; 2,1) a Danielovi (4,17; 7,9) sa píše, že okolo Božieho trónu sú anjeli, ktorí oslavujú Boha. Niektorí interpreti vidia v dvadsaťštyri starcoch predstaviteľov ľudí alebo skupín ľudí, ktorí si zaslúžia prívlastok spravodlivý a verný Bohu, ako bol *Abrahám, Izák, Jákob, Melchisedech (Genezis 14,18) alebo Jób. Iní v nich vidia zástupcov kresťanov alebo cnostných Židov a pohanov. V stredoveku bola suita starcov vnímaná ako zbor dvanástich starozákonných prorokov či patriarchov a dvanástich apoštolov a stala sa obrazným vyjadrením prepojenia Starého a Nového zákona. Proti predstave, že patriarchovia a apoštolovia po dvanástich reprezentujú Židov a kresťanov, hovorí najmä to, že starci sú v kráľovskom postavení (koruny na hlavách, tróny) a že z textu 5.kapitoly (pozri kapitola *Klaňanie Baránkovi*) vyplýva ich anjelský alebo kňazský charakter (zlaté čaše plné tymianu, modlitby svätých, myriady myriád).

Sám apokalyptik vo verši 7,13 nazýva jedného zo starších **Kyrie** (svätý). Pod svätými sa občas v kresťanstve mysleli Ježišovi učeníci, alebo kresťania všeobecne, veriaci, ktorí patria Bohu. Podľa toho sa zdá, že Ján mal na mysli anjelské bytosti, ktoré vykonávajú okolo Božieho trónu kňazskú službu, ba dokonca že mal na mysli zvláštnu anjelskú skupinu, lebo popri nich hovorí aj o anjeloch. Okrem velebenia Boha (5,8-14; 7,11; 11,16; 19,4) ich funkciou je vysvetľovať Jánovi určité zjavenia (5,5; 7,13), čiže sú Božimi poslami podobne ako v gréckej mytológii boh *Hermes.

Spev starších v kapitole 4,11 je snáď prvou starokresťanskou piesňou, ktorá sa nám prostredníctvom Zjavenia zachovala. Pasáž Hoden si, Pane je narážkou na formuláciu cisárskeho ceremonálu pri slávnostnej aklamácii panovníka, čo pre súčasných kresťanov znamenalo, že ich Boh má všetku vládu v svojich rukách).

Mytológovia upozorňujú, že počet starších, **číslo dvadsaťštyri**, môže odkazovať na dlhšiu ako biblickú tradíciu. Dvadsať štvorka hrala dôležitú úlohu v babylonskej astrálnej mytológii. Babylončania uctievali ako božstvo dvadsaťštyri hviezd, ktoré stáli na sever a na juh od zverokruhu. Peržania mali popri hlavnom bohovi Ahura Mazdovi nebeský dvor s dvadsaťštyri božskými bytosťami.

Aj v učení gréckeho filozofa a matematika Pytagora zo Samu (†500 pr.Kr.) sa číselná mystika mieša s kozmickým pohľadom na svet: Pytagoras dospel k názoru, že podstatou všetkého je číslo a najvyšším základom kozmu je harmónia. Harmóniu dokonale vyjadruje dvadsať štvorka, ktorá je dvojitou dvanástkou, štvornásobnou šestkou a trojnásobnou osmičkou; zrejme preto má Pytagorove nebo dvadsaťštyri článkov). Podľa niektorých výkladov číslo 24 môže odkazovať počet tried izraelských kňazov a levitov, podľa iných interpretácií je dvadsať štvorka symbolicko-mystickým výrazom a odkazuje na počet hodín dňa ako výraz nepretržitosti holdu a neobmedzenosti moci a slávy.

*

Vo väčšine civilizácií mali najväčšiu autoritu tí, ktorí vekom získali najviac skúseností; im sa zverovala vláda. Neprekvapuje preto, že vodcovia mnohých starovekých spoločenstiev boli obdarení titulom odvodeným od slovného koreňa s významom starý (hebr. **zaquen**, homér.gr. **gerontes**, spart. **presbys**, rím. senatus, arab. šejch). Spočiatku išlo zrejme o predstaviteľov významných rodín, jednako len Exodus (24,1) pri uzavretí zmluvy medzi Bohom a Mojžišom na Sinaji stanovuje presný počet starších - sedemdesiat. Práve tento vnútorný kruh starozákonných sedemdesiatich starších Boh obdaril Duchom, aby sa mohli s Mojžišom podieľať na riadení ľudu (Numeri 11,25). Akt vyliatia Ducha svätého na starších na Sinaji a ich počet pripomína novozákonné správy a zhoduje sa aj s počtom misionárov, ktorých vyslal Ježiš šíriť nové učenie (Lukáš 10). Zdá sa, že po osídlení Kanaánu každé mesto malo svojich starších. Medzi ich povinnosti podľa *deuteronomických prameňov patrilo zatýkanie vrahov (19,12), vedenie vyšetrovania (19,12) alebo spochybňovanie manželstva (22,15; 25,7). V azylových mestách sa im predkladali žiadosti o azyl (Jozue 20,34; Numeri 35,24). Ich počet bol rôzny, v Sukótu, prvej židovskej osade založenej po úteku z Egypta, ich bolo sedemdesiat sedem (Sudcov 8,14). Zvyčajne sa zaraďovali k ostatným občianskym úradníkom, predstaviteľom kmeňov (Deuteronomium 5,23; 29,10), správcom a sudcom (Jozue 8,33). V čase izraelského kráľovstva si **skupina starších Izraela** udržala nezvyčajný vplyv vo funkcii vodcov ľudu. Aj keď ich autorita bola pôvodne občianska, v novozákonnej dobe sa starší (gr. **presbyteroi tu lau**) spolu s veľkňazom podieľali na právomoci rozhodovať o náboženských záležitostiach a v prípade nevyhnutnosti o vylučovaní zo synagógy. História rady starších sa úzko dotýka histórie **sanhedrinu**, ktorá v mnohých bodoch nie celkom objasnená, ale jej vznik sa spája so sedemdesiatimi staršími zo Sinaja.

DVADSAŤŠTYRI STARCOV SA KLANIA BOHU (1498)
KRESBA PODĽA DREVOREZU DÚREROVEJ APOKALYPSY

KLÁŇANIE APOKALYPTICKÉMU BARÁNKOVI (1360) NÁSTENNÁ MAĽBA Z KAPLNKY SV. KRÍŽA, KARLŠTEJN

KAROLÍNSKE UMENIE